

Прегледни рад

Примљено: 1. 12. 2015.

UDK 005.9:657.6

Ревидирана верзија: 26. 4. 2016.

Одобрено за штампу: 28. 6. 2016.

ИЗВЕШТАВАЊЕ О ДРУШТВЕНО ОДГОВОРНОМ ПОСЛОВАЊУ – ИНТЕГРИСАНО ИЗВЕШТАВАЊЕ И ГЛОБАЛНА ИНИЦИЈАТИВА ЗА ИЗВЕШТАВАЊЕМ О ОДРЖИВОСТИ ^а

Милош Павловић¹, Тадија Ђукић², Оливера Ђурић³

¹Универзитет у Приштини, Економски факултет, Косовска Митровица,
Србија

²Универзитет у Нишу, Економски факултет, Ниш, Србија

³Висока пословна школа струковних студија, Блаце, Србија
**milospavlovic84@hotmail.com*

Апстракт

Друштвено одговорно пословање представља концепт којим предузећа свесно надилазе своју основну функцију и позитивно утичу на природно, друштвено и радно окружење. Традиционални систем финансијског извештавања није у могућности да у довољној мери одговори на информационе захтеве стејкхолдера, између осталих и оне који се тичу информација о друштвено одговорном пословању. Из тог разлога, јавиле су се бројне иницијативе за допуном традиционалних финансијских извештаја, али и оне које нуде потпуно нова решења у виду нових извештаја и концептуалних оквира.

У раду ћемо говорити о потреби за извештавањем о друштвено одговорном пословању и представити две иницијативе које се издвајају, а иду у правцу потпунијег извештавања о пословању предузећа. То су: *Иницијатива за интегрисаним извештавањем* и *Иницијатива за извештавањем о одрживости*. Приказаћемо историју ових иницијатива и начин на који оне предлажу унапређење система извештавања.

Кључне речи: финансијско извештавање, друштвено одговорно пословање, интегрисано извештавање, извештавање о одрживости, стејкхолдери.

^а Рад је резултат научно-истраживачког рада у оквиру пројекта III 47023 "Косово и Метохија између националног идентитета и евроинтеграција" који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY REPORTING – INTEGRATED REPORTING AND GLOBAL INITIATIVE FOR SUSTAINABILITY REPORTING

Abstract

Corporate social responsibility is a concept by which companies knowingly go beyond its basic function and enhance the natural, social and working environment. Traditional financial reporting system is not able to sufficiently respond to the informational requirements of the stakeholders, among others, those concerning information on corporate social responsibility. For this reason, there were numerous initiatives to supplement the traditional financial reports but also those that offer completely new solutions in the form of new reports and conceptual frameworks.

In this paper, we will talk about the need for reporting on corporate social responsibility and will present two initiatives propagating a more complete reporting of business enterprises. These are: The Integral Reporting Initiative and the Initiative for Sustainability Reporting. We will show the history of these initiatives and how they propose to improve the system of reporting.

Key words: financial reporting, corporate social responsibility, integrated reporting, sustainability reporting, stakeholders.

УВОД

Усвајајући принципе друштвено одговорног пословања и поступајући у складу са њима, предузећа издвајају део свог профита брињући се о ширим интересима него што је то „слепа” борба за профитом.

У поменутих условима јавља се потреба за извештавањем о таквом начину пословања. Међутим, традиционални систем финансијског извештавања, који се заснива на подацима претежно квантитативног (финансијског) карактера, са постојећим инструментима и методологијом није у могућности да заинтересованим корисницима информација – стејхолдерима предузећа – у довољној мери пружи информације о свим, а посебно аспектима утицаја пословања предузећа на друштво и окружење, али и активностима предузећа у пољу друштвене одговорности.

У циљу решавања поменутог проблема, традиционални финансијски извештаји често се допуњују додатним извештајима, као што су нпр. *Извештај о утицају на животну средину*, *Извештај о заштити запослених на раду*, али и бројни други. Међутим, ти извештаји били су спорадични и није постојала јасна формулација тога који су то извештаји којима се, у циљу боље информисаности стејхолдера, допуњује традиционални скуп финансијских извештаја. Тек се са појавом појединих иницијатива за свеобухватном регулацијом извештавања почиње да нуди целовито решење овог проблема у виду прописивања смерница и концептуалних оквира за извештавање.

Такав је случај са *Иницијативом за интегрисаним извештавањем* и *Иницијативом за извештавањем о одрживости*. Будући да су ове иницијативе релативно нове и недовољно истражене у домаћој литератури, у наставку ће бити речи о њиховом настанку и развоју, као и организацијама које их спроводе и о појединим решењима за извештавање које оне нуде.

ПОТРЕБА ЗА ИЗВЕШТАВАЊЕМ О ДРУШТВЕНО ОДГОВОРНОМ ПОСЛОВАЊУ

Циљ пословања предузећа,¹ од његовог настанка, па до данас, није се променио и остао је да се уз што мања улагања остваре што већи резултати, односно оствари профит. Смањивање расхода уз повећавање прихода основна је логика пословања предузећа, без обзира на његову правну форму, као и време у коме оно послује.

Међутим, оно што се временом мењало јесте окружење у коме предузећа послују. Када говоримо о окружењу, првенствено мислимо на заинтересоване интересне групе, тзв. стејкхолдере предузећа, те и њихове потребе и очекивања. Имајући то у виду, а у циљу опстанка, предузећа су морала и морају се стално прилагођавати новонасталим условима. То прилагођавање иде у правцу да се преиспитају приоритети у погледу циљева пословања предузећа и да се они поставе тако да обезбеде опстанак и успешно пословање на дуги рок.

Неспорна је чињеница да предузеће својим пословањем умногоме утиче на окружење – како на природно тако и на друштвено, па се као логична последица тога јавља и заинтересованост чланова друштвене заједнице за пословање предузећа, тако да се сви они јављају у улози стејкхолдера. Имајући такву ситуацију, постаје јасно да успех предузећа не зависи само од квалитета његових производа, услуга и способности да удовољи купцу на најбољи могући начин дајући му тражени квалитет производа/услуге у право време и по цени коју је он спреман да плати већ тај успех зависи и од степена његове друштвене одговорности, будући да купци у савременим условима почињу све више да вреднују тај аспект пословања.

Према томе, степен благостања предузећа не зависи искључиво од одлука о алокацији финансијских ресурса, већ и од реакције других субјеката који препознају своје интересе у предузећу. Наиме, што у већој мери бивају задовољена очекивања стејкхолдера предузећа, то се шанса за успех и повећање профита самог предузећа повећава. Тако, може се рећи да одржива конкурентска предност у савременим условима пословања када потрошачи вреднују не само квали-

¹У овом контексту мислимо на профитно оријентисано предузеће.

тет и цену производа и услуга већ и бројне друге аспекте готово да се не може замислити без ако не свих, онда појединих елемената друштвено одговорног пословања. Остваривање профита као циљ и даље остаје, међутим, за његово постизање јавља се потреба стварања вредности за све стејкхолдере. Наиме, остваривање профита такође представља претпоставку стварања вредности за власнике капитала (акционаре) који се такође јављају у улози стејкхолдера, али да би се до тога дошло потребно је створити вредност и за остале стејкхолдере. Стога је условљеност и потреба за друштвено одговорним пословањем и одрживошћу више него очигледна, а потреба за извештавањем о друштвено одговорном пословању јавља се као логична последица.

Међутим, предузећа уз помоћ традиционалног система финансијског извештавања чији су резултат информације претежно финансијског карактера не могу у потпуности задовољити информационе потребе свих стејкхолдера. Да би се адекватно информисали сви стејкхолдери, осим финансијских, потребан је и низ информација нефинансијског карактера. Традиционални финансијски извештаји, према томе, нису у могућности да пруже довољан број информација, па се из тог разлога јавила потреба за новим системом извештавања. У трагању за одговарајућим системом извештавања, развили су се бројни приступи, теорије, извештаји и концепти под различитим називима: *Извештавање о заштити животне средине*, *Извештавање о одрживости*, *Извештавање о друштвеној одговорности* и слично.

Из свега тога, могу се издвојити две иницијативе које промовишу извештавање о друштвеној одговорности и које могу понудити заокружен систем извештавања, а то су:

1. *Међународна иницијатива за интегрисаним извештавањем*, коју промовише *Међународни савет за интегрисано извештавање* (енгл. *International Integrated Reporting Council – IIRC*), и
2. *Глобална иницијатива за извештавањем*, коју промовише истоимена организација (енгл. *Global Reporting Initiative – GRI*).

МЕЂУНАРОДНА ИНИЦИЈАТИВА ЗА ИНТЕГРИСАНИМ ИЗВЕШТАВАЊЕМ

Концепт интегрисаног извештавања је релативно нов, па самим тим нису дефинисана коначна решења, смернице и упутства за спровођење оваквог вида извештавања у предузећу и на томе се још увек ради. Године 2009. на иницијативу принца од Велса одржан је састанак представника инвеститора, створилаца стандарда рачуноводства, предузећа, рачуноводствених тела и институција и представника Уједињених нација, што је као резултат имало формирање *Међународног одбора за интегрисано извештавање* (енгл. *International*

*Integrated Reporting Council – IIRC*²), а у циљу стварања општеприхваћеног концептуалног оквира за *Интегрисано извештавање*. По њиховој замисли, улога IIRC није да предузећима повећа оптерећење у погледу извештавања, већ да створи јединствени оквир који ће им омогућити да кроз извештај који ће произаћи из тог оквира заинтересованим корисницима дају јаснију слику о свом пословању. На тај начин, добитници би били не само корисници извештаја већ и извештајни ентитети.

Поставља се питање зашто се ишло на оснивање новог међународног тела, а не на то да се у оквиру већ постојећих професионалних организација, као што је нпр. *Одбор за међународне рачуноводствене стандарде* (енгл. *International Accounting Standard Board – IASB*), оваква иницијатива спроведе у дело. И поред чињенице да у свету функционише неколико званичних рачуноводствених организација које се баве утврђивањем стандарда и регулисањем области финансијског извештавања, дошло се до закључка да ниједна од њих нема довољан ауторитет и легитимитет да обједини све елементе неопходне за развој и имплементацију *Интегрисаног извештавања* и да је боље да се оваква иницијатива спроведе кроз оснивање потпуно нове организације, која би била подржана од стране водећих светских организација које имају интереса за регулисање ове области, али и водећих компанија.

IIRC окупља највеће и најутицајније компаније у свету како производне тако и услужне, али и бројне финансијске и рачуноводствене институције. Ту, на пример, спадају компаније као што су: *Volvo* (Шведска), *BASF* (Немачка), *Danone* (Француска), *Indra* (Шпанија), *Marks and Spencer Group* (Велика Британија), *Microsoft Corporation* (САД), *New Zealand Post*, *Novo Nordisk* (Данска), *SK Telekom* (Јужна Кореја), *Tata* (Индија), *Terna* (Италија), *CocaCola* (САД) и бројне друге. Овде су такође биле укључене и бројне рачуноводствене организације као што су: *Асоцијација овлашћених и сертификованих рачуновођа Енглеске* (енгл. *Association of Chartered Certified Accountants – ACCA*), *Овлашћено удружење управљачких рачуновођа Енглеске* (енгл. *Chartered Institute of Management Accountants – CIMA*), *Национални савет рачуновођа и рачуноводствених стручњака Италије* (итал. *Consiglio Nazionale dei Dottori Commercialisti e degli Esperti Contabili – CNDCEC*), затим бројне ревизорске куће попут *Ernet and Young*, *Deloitte*, *PWC*. Сви они били су ангажовани на пилот-програму (енгл. *IR Pilot Programme*) који је за циљ имао прикупљање што већег броја искустава оваквог вида извештавања, сагледавање про-

² Првобитни назив био је *International Integrated Reporting Committee*, а од новембра 2011. године званични назив ове међународне институције је *International Integrated Reporting Council*, скраћено IIRC.

блема са којима се извештајни ентитети суочавају, али и потреба корисника извештаја. Из тог разлога, у оквиру овог програма формиране су две групе (мреже) субјеката, а самим тим и два дела програма:

1. Пилот-програм – пословна мрежа (мрежа предузећа) и
2. Пилот-програм – мрежа инвеститора.

Основни задаци Пилот-програма – пословна мрежа (мрежа предузећа) огледали су се у (<http://www.theiirc.org/companies-and-investors/pilot-programme-business-network/>, датум приступа: 10. 4. 2013. год.):

- обезбеђивању конструктивних повратних информација у вези са кључним елементима новог концептуалног оквира за интегрисано извештавање у циљу његовог развоја и даље практичне примене;
- пружању почетног импулса и подстрека предузећима пред почетак шире примене концепта *Интегрисаног извештавања*.

Циљ Пилот-програма – мрежа инвеститора био је да (<http://www.theiirc.org/companies-and-investors/pilot-programme-business-network/>, датум приступа: 10. 4. 2013. год.):

- са аспекта инвеститора укаже на недостатак досадашњег модела финансијског извештавања;
- пружи повратне информације о новом моделу извештавања предузећа из Пилот-програма – пословна мрежа, са аспекта инвеститора као корисника тих извештаја;
- укључи инвеститоре, као кључне кориснике финансијских извештаја, у процес стварања концептуалног оквира за *Интегрисано извештавање*.

Од почетка пилот-програма, првој групи (пословна мрежа) прикључило се преко деведесет субјеката из целог света. Они су, заједно са људима из ИIRC и другим члановима мреже, били ангажовани на овом програму, а њихова искуства праћена су путем индивидуалних састанака, вебинара, састанака на нивоу региона и сектора, те кроз бројне публикације. На овај начин, омогућено је да се кроз интеракцију ових субјеката дође до што бољих практичних решења у погледу *Интегрисаног извештавања* и конструисања јединственог концептуалног оквира за *Интегрисано извештавање* који ће одговарати и предузећима као извештајним ентитетима и инвеститорима као корисницима тих извештаја. Верзија 1.0 концептуалног оквира за *Интегрисано извештавање* објављена је крајем 2013. године.

Од тада сви извештаји састављени у складу са стандардима *Интегрисаног извештавања* носе њихов лого (Слика 1).

Слика 1. Лого Интегрисаног извештавања

Извор: www.integralreporting.org; датум приступа: 14. 10. 2015.

Сврха Оквир је јесте да успостави водеће принципе и садржајне елементе на основу којих ће се састављати и којима ће се управљати Интегрисани извештаји, као и да објасни основне појмове Интегрисаног извештавања.

Концептуални оквир за интегрисано извештавање (ИРС, 2013, р. 2):

- идентификује информације које би требало да буду укључене у *Интегрисани извештај* за сврху процене способности извештајног ентитета да ствара вредност. Овим се не постављају стандарди за овакве информације у смислу квалитета организационе стратегије или нивоа перформанси;
- написан је првенствено за предузећа у приватном власништву, профитно оријентисана, било које величине, али се такође може применити како у јавним тако и у непрофитним предузећима.

Концептуални оквир се састоји из два дела, од којих први представља *Увод*, а други *Интегрисани извештај*. У Табели 1 дат је преглед садржаја *Концептуалног оквира за интегрисано извештавање*.

Према *Концептуалном оквиру*, *Интегрисано извештавање* промовише повезанији и ефикаснији приступ у корпоративном извештавању који има за циљ повећање ефикасности одлучивања. Дугорочна визија ИРС јесте да се филозофија интегрисаног извештавања устали у пословну праксу како приватних тако и јавних предузећа, а да се као основа за извештавање користи *Концептуални оквир* који је ова организација предложила.

Основни циљ интегрисаног извештаја јесте да инвеститорима прикаже како организација ствара вредност током времена. Интегрисани извештај доприноси побољшању информисаности свих стејхолдера, укључујући запослене, купце, добављаче и друге пословне партнере, локалну заједницу, државу и државне органе као и органе локалне самоуправе, односно све оне који су директно или индиректно заинтересовани за пословање предузећа и последице његовог пословања.

Интегрисано извештавање има приступ заснован на принципима. Циљ оваквог приступа јесте да се нађе одговарајући компромис у флексибилности јер се треба прилагодити потребама различитих врста организација, а уз то обезбедити задовољавајући ниво информација корисницима извештаја. Оквиром се не прописује који су то кључни индикатори пословања, њихово мерење, методе или обелодањивање појединачних питања. Тај задатак припада онима који су задужени за припрему *Интегрисаног извештаја*. Они би, у зависности од специфичности организације и њеног окружења, требало да сами утврде материјално значајне ствари и начин њиховог обелодањивања (укључујући општеприхваћене методе мерења и обелода-

њивања) за конкретни извештајни ентитет. Међутим, Оквиром се прописује минимални број захтева који би требало да су испуњени да би Извештај могао да се назове Интегрисаним.

Табела 1. Преглед садржаја концептуалног оквира за Интегрисано извештавање

Део I – Увод	
1.	Употреба оквира
А	Дефиниција Интегрисаног извештавања
Б	Циљеви Оквира
Ц	Сврха и корисници ИнтеГРИсаног извештаја
Д	Приступ заснован на принципима
Е	Форма Извештаја и повезаност са другим информацијама
Ф	Примена Оквира
Г	Одговорност за Интегрисани извештај
2.	Основни концепти
А	Увод
Б	Стварање вредности за организацију и друге
Ц	Капитал(и)
Д	Процес стварања вредности
Део II – Интегрисани извештај	
3.	Водећи принципи
А	Стратегијски фокус и оријентисаност на будућност
Б	Повезаност информација
Ц	Повезаност стејкхолдера
Д	Материјалност
Е	Сажетост (концизност)
Ф	Поузданост и потпуност
Г	Конзистентност и упоредивост
4.	Садржајни елементи
А	Анализа организационе структуре и окружења
Б	Управљање
Ц	Пословни модел
Д	Ризици и могућности
Е	Стратегија и алокација ресурса
Ф	Перформансе
Г	Перспективе
Х	Основе за састављање и презентацију
И	Општа упутства за извештавање

Извор: IIRC – The International Framework for Integrated Reporting, December, 2013.

Коришћење финансијских (квантитативних) показатеља може бити од велике помоћи приликом приказивања како организација ствара вредност и како се та вредност рефлектује на стејкхолдере, али и на само предузеће. Међутим, још боље и ефикасније се тај процес стварања вредности и последице тог процеса на стејкхолдере и предузеће може приказати комбинацијом финансијских и нефинан-

сијјских, односно квантитативних и квалитативних, показатеља, што се *Интегрисаним извештајем* и потенцира.

Суштина Интегрисаног извештавања, као и Извештаја, који произлази из тога, није у простом сабирању (интегрисању) различитих извештаја, већ у добијању новог, јединственог и садржајнијег документа који ће доносиоцима одлука дати потпунију и јаснију слику о пословању предузећа, као и о утицају тог пословања на све стејкхолдере. На тај начин смањиће се информациони јаз који постоји између информационих потреба инвеститора и информација које традиционални финансијски извештаји пружају, а тичу се потпуније слике о стварању вредности предузећа.

Успешно предузеће будућности ће на основу тога имати интегрисану стратегију како би постигло задовољавајући финансијски резултат и остварило одрживу вредност за себе, своје акционаре, друштвену заједницу и све друге стејкхолдере – како оне у ланцу вредности предузећа тако и оне на које предузеће утиче својим пословањем. На вредност коју овакво предузеће (предузеће будућности) ствара се не може указати појединачним извештајима, нити њиховим простим сабирањем у један извештај. Она се може исказати кроз *Интегрисани извештај*, којим ће се успоставити и објаснити јасна веза између свих нивоа у предузећу, као и веза између створене вредности за предузеће и акционаре са створеном вредношћу за купце и у крајњем случају за друштво као целину. На тај начин даје се могућност предузећу да пружи информације заинтересованим корисницима о свим аспектима пословања, па и о оним који се тичу друштвено одговорног пословања.

ГЛОБАЛНА ИНИЦИЈАТИВА ЗА ИЗВЕШТАВАЊЕМ – GRI

Осим *Иницијативе за интегрисаним извештавањем*, за коју се залаже ПРС, у стручној јавности издваја се још једна иницијатива која се бави проблематиком коју разматрамо у овом раду, а то је *Глобална иницијатива за извештавањем*. GRI је основана у Бостону. Њени корени се налазе у непрофитној организацији *Коалиција за еколошки одговорне економије*³ (енгл. *Coalition for Environmentally Responsible Economies – CERES*) и *TELLUS*⁴ института. *Програм заштите живот-*

³ CERES организација настала је 1989. године са седиштем у Бостону, а њен наста-
нак повезан је са природном катастрофом која се исте године догодила у Аљасци,
када је у воде Аљаске исурило 260 хиљада барела сирове нафте. CERES је
заговорник одрживог развоја који броји моћну мрежу инвеститора, предузећа и
интересних група са преко 130 чланова који делују правцу промовисања и усвајања
одрживих пословних пракси и решења у циљу изградње здраве глобалне економије.

⁴ TELLUS институт је основан 1976. године као интердисциплинарна непрофит-
на и аполитична организација која се бави еколошким и друштвеним питањима.

не средине Уједињених нација (енгл. *The United Nations Environment Programme – UNEP*) такође је био укључен у оснивање GRI.

Водећи људи CERES-а су 90-их година, као пионири, саставили *Оквир за извештавање о заштити животне средине*. Као наставак тога 1997. године основана је организација под називом *Глобална иницијатива за извештавањем* (енгл. *Global Reporting Initiative – GRI*) у циљу даљег развоја Оквира као јединица у оквиру CERES-а. Циљ је био да се створи механизам који би компаније обавезао на одговорност у поштовању CERES принципа везаних за заштиту животне средине. Циљна група били су инвеститори.

Приликом оснивања, у циљу успостављања адекватног руковођења, GRI је формирао Управни одбор, који се састојао од различитих стејкхолдера. Задатак Управног одбора био је да допринесе не само заштити животне средине него и много више. У складу са тим, Оквир се проширио и на друштвена, економска, али и питања руковођења. Из тог разлога, Оквир од првобитног Оквира за извештавање о заштити животне средине постаје Оквир за извештавање о одрживости.

GRI је прву верзију Оквира за извештавање о одрживости G1 објавио у виду Смерница 2000. године. Наредне године, на предлог Управног одбора GRI, CERES издавају GRI из свог пословања и под тим називом региструје га као посебну непрофитну организацију.

Две године након тога, GRI своје седиште пребацује у Амстердам и формално се, уз присуство тадашњег генералног секретара УН Кофија Анана, представља као сарадник UNEP-а. Скоро у исто време, на *Светском самиту о одрживом развоју* у Јоханесбургу, представљена је и друга верзија смерница *Оквира за извештавање о одрживости G2*.

У 2003. години, GRI је покренуо свој *Програм за стејкхолдере*, чиме је омогућио организацијама да се прикључе мисији GRI, дајући допринос по основу њихове стручности, укључе се у управљање и дају финансијски допринос функционисању GRI. Овај програм обухвата предузећа и организације из цивилног друштва, бизниса, академске заједнице, јавних органа и институција, као и међународних организација од којих је формиран и Савет стејкхолдера GRI-а, чији је основни циљ да се бави стратешким питањима и политиком ове организације.

У 2005. години формира се још једно тело – *Технички саветодавни комитет GRI*, чији је задатак да кроз стручна мишљења и савете допринесе очувању квалитета GRI оквира и представља ослонац Управном одбору и Савету GRI.

Од оснивања до данас ангажован је на више од 3500 пројеката широм света и постао је међународно призната организација на пољу одрживог развоја.

Повећано интересовање за извештавањем о одрживости додатно је подстакло развој треће генерације смерница за извештавање о одрживости – G3, које су званично објављене у 2006. години. У развој G3 било је укључено више од 3000 стручњака из области економије, бизниса, заштите права радника, заштите животне средине, као и бројни други, чиме се потврдио један од основних принципа GRI, а који се односи на укљученост што већег броја стејкхолдера у развој Оквира.

Исте године GRI је организовала прву конференцију о одрживости и транспарентности под називом „Извештавање: мера одрживости” (енгл. *Reporting: A Measure of Sustainability*). Конференција се одржала у Амстердаму и окупила више од 1150 учесника из 65 земаља света из различитих области како из приватног тако и јавног сектора. Отприлике, половина учесника била је из Европе и Северне Америке, четвртина из земаља у развоју. Учесницима се обратио и бивши амерички потпредседник Ал Гор.

Након одржане конференције, GRI је почела да промовише своју стратегију и *Оквир за извештавање кроз изградњу савеза и партнерстава*. Званична партнерства успостављена су са многим међународним организацијама, од којих су најзначајније УН Глобални договор (енгл. *UN Global Compact – UNGC*) и *Организација за Економску сарадњу и развој* (енгл. *Organization for Economic Co-operation and Development – OECD*).

Упоредо са наведеним активностима, GRI је радила и на припремању материјала за објављивање бројних публикација којима ће се јавност упознати са *Иницијативом за извештавање о одрживости*. У сарадњи са академским институцијама, међународним организацијама и бројним регулационим телима из области извештавања, 2007. године објављена је публикација „Путеви Г” (енгл. *Pathways I*). Циљ ове публикације био је да пружи својеврсна упутства по принципу „корак по корак” како лицима која се баве састављањем Извештаја тако и корисницима Извештаја. Такође, исте године GRI је објавио и UNGC документ под називом *Успостављање везе* (енгл. *Making the Connection*). Циљ овога био је да се обезбеди подршка у повезивању GRI извештаја о одрживости са годишњим *Извештајем о напретку*, на који се компаније обавезују уласком у UNGC.⁵

У циљу регионалног присуства на кључним територијама, GRI 2007. године почиње са пројектом формирања регионалних канцела-

⁵ Глобални договор је оквир на основу кога се компаније обавезују да своје делатности усагласе са десет универзалних принципа из области људских права, рада, заштите околине и антикорупције. Као највећа светска грађанска иницијатива, Глобални договор је пре свега заинтересован за изградњу социјално одговорног пословања и тржишта. Компаније које су ушле у овај програм УН сваке године објављују Извештај о напретку.

рија, познатих под називом „Фокалне тачке” (енгл. *Focal Points*). Прва оваква канцеларија отворена је у Бразилу.

Наредне године, GRI почиње и са објављивањем *Секторских смерница*, које се баве питањима извештавања о одрживости специфичним за одређене секторе (привредне гране). Прве секторске смернице биле су намењене сектору финансијских услуга.

Своје деловање GRI је појачала и потписивањем *Уговора о заједничком деловању* са организацијом „Earth Charter Initiative”, чија повеља „Earth Charter” представља декларацију о основним етичким принципима за изградњу самоодрживог и мирног глобалног друштва. Као производ те сарадње, GRI је исте године објавила документ под називом „The Earth Charter, GRI, and the Global Compact: Guidance to Users on the Synergies in Application”, који представља објашњење деловања наведене три организације и ефекте синергије тог деловања. Поред наведеног документа, GRI је исте године објавио и публикацију „Путеви II” (енгл. *Pathways II*), као и још две публикације које су намењене организацијама које се са овом проблематиком сусрећу по први пут: „Полазишта I” (енгл. *Starting Points I*) и „Полазишта II” (енгл. *Starting Points II*).

Своју регионалну присутност GRI је проширила отварањем друге Фокалне тачке у Аустралији. Исте године, одржана је и друга по реду глобална конференција о одрживости и транспарентности под називом „Извештавање о одрживости данас: Пресуда читалаца”, где се окупило преко 1000 учесника из 58 земаља. На овој конференцији, која се као и прва одржала у Амстердаму, било је 148 говорника.

Такође, 2008. године GRI је успоставила Програм за сертификацију партнера за обуку. GRI сертификовани тренинг партнери имају задатак да едукују и обучавају у складу са Смерницама GRI на локалном језику користећи локалне студије случаја и примере. У Бразилу је сертификатом именован први партнер за обуку.

У 2009. години радило се на развоју сертификованог софтвера и алата за кориснике GRI. Након сертификације, која има за циљ успостављање јединственог софтвера, GRI овлашћује кориснике за његово коришћење у наредних 12 месеци.

Такође, у 2009. години GRI је покренуо програм под називом „Глобална акциона мрежа за транспарентност у ланцу снабдевања” (енгл. *Global Action Network for Transparency in the Supply Chain – GANTSCh*), који је касније преименован у „Програм пословне транспарентности” (енгл. *Business Transparency Program – BTP*). Првобитни задатак GANTSCh, а касније BTP, био је подршка малим и средњим предузећима у извештавању о одрживости, а касније се тај задатак проширио на изградњу капацитета у извештавању о одрживости свих предузећа без обзира на делатност и величину. Године 2009. отворена је и трећа Фокална тачка у Кини. У овој години GRI

је објавио и другу групу Секторских смерница намењене сектору Електропривреде.

У 2010. години радило се на приближавању стандарда ISO 26000 и GRI. Као резултат тога објављене су две публикације: GRI и ISO 26000: „Како користити GRI смернице у комбинацији са ISO 26000 стандардима” (енгл. *GRI and ISO 26000: How to use the GRI Guidelines in Combination with ISO 26000*) и „Штапови и шаргарепе – Промовисање транспарентности и одрживости” (енгл. *Carrots and Sticks – Promoting Transparency and Sustainability*).

У 2010. години објављене су још две нове групе Секторских смерница намењене Прехрамбеној индустрији и невладиним организацијама. Одржана је и трећа Глобална конференција о одрживости и транспарентности: „промислити – обновити – извештавати” (енгл. *Rethink – Rebuild – Report*) са 1200 учесника из 77 земаља. Током Конференције, потписан је Меморандум о разумевању између GRI и УН Глобалног договора. Као део Меморандума, GRI се обавезала да у своја начела интегрисе 10 принципа Глобалног договора (више на: <http://www.ungc.rs/globalni-dogovor/deset-principa/>, датум приступа: 29. 11. 2015. год.) Глобални договор се сагласио да прихвати GRI смернице као препоручени Оквир за израду *Извештаја о напретку*, на који су се предузећа потписници Глобалног договора обавезала.

Своју регионалну заступљеност GRI је проширио, и то 2010. године у Индији, а 2011. у САД-у.

Такође, GRI објављује унапређену верзију смерница – *G3.1 Смернице за извештавање о одрживости*, које представљају ажурирану и комплетнију верзију G3 смерница. Проширење се тиче о извештавању о заштити људских права.

Године 2011. GRI објављује и публикацију под називом „Како се GRI смернице подударају са Пројектом извештавања о емисији штетних гасова?” (енгл. *How Do the GRI Reporting Guidelines Match with the Carbon Disclosure Project?*). Осим тога, исте године издате су и три нове групе Секторских смерница, и то за: Рударство и металургију, Авио-саобраћај, те за Грађевину и некретнине.

У својим напорима да устали Извештавање о одрживости, GRI је покренуо кампању „Извештавај или објасни” (енгл. *Report or explain*), намењену онима који су вољни да културу извештавања о одрживости прихвате у оквиру организације. Електронска база извештаја о одрживости покренута је 2011. године и она садржи све извештаје који су састављени у складу са GRI смерницама. Број извештаја се повећавао из године у годину и данас износи више од 24.000.

У 2012. години одржана је конференција GRI у Мелбурну, коју је посетило 250 учесника из 11 земаља. Исте године у организацији Регионалне фокалне тачке GRI у САД одржане су конференције у Сент Луису, Мисурију (САД) и Торонту (Канада).

Кључна конференција у 2012. години била је Конференција Уједињених нација о одрживом развоју „Рио + 20“. GRI је током те Конференције одржао низ радионица и био део Коалиције зелене економије и Коалиције за извештавање о одрживости, које предводи група инвеститора AVIVA⁶.

Током конференције у Рију, група водећих земаља дала је заједничку подршку члану 47 „Рио + 20“ завршног документа „Будућност коју желимо“ (енгл. *The Future We Want*). Бразил, Данска, Француска и Јужна Африка формирале су „Групу пријатеља из члана 47“ како би унапредиле Корпоративно извештавање о одрживости и позвале GRI и UNEP да их подрже као свој секретаријат.

У 2012. години објављене су и смернице за још три сектора: Нафта и гас, Медији и Организатори догађаја.

Четврта по реду GRI конференција под називом „Информација – интеграција – иновација“ (енгл. *Information – Integration – Innovation*), одржана у 2013. години, окупила је 1600 учесника из 69 земаља. На поменутој конференцији, GRI је објавио четврту генерацију смерница G4. Неколико месеци након тога, покренут је и пројекат „G4 Online“ у виду бесплатног веб-сајта са комплетним смерницама G4 у динамичном формату.

У 2013. години отворена је Фокална тачка у Јужној Африци, а у 2014. у Колумбији. У Табели 2 дат је преглед Регионалне заступљености GRI закључно са 2015. годином.

Године 2014. покреће се GRI сервис намењен за пружање услуга верификације тачности и усклађености извештаја ентитета са Смерницама G4 оквира. У исто време објављује се и публикација под називом „Спремни за извештавање?“ (енгл. *Ready to report?*) намењена малим и средњим предузећима да препознају значај *Извештавања о одрживости* за њих и начин како да крену са извештавањем.

Табела 2. Регионална заступљеност GRI

Редни број	Година отварања	Седиште „Фокалне тачке“
1.	2007.	Бразил
2.	2008.	Аустралија
3.	2009.	Кина
4.	2010.	Индија
5.	2011.	САД
6.	2013.	Јужна Африка
7.	2014.	Колумбија

Извор: <https://www.globalreporting.org/information/about-GRI/GRI-history/Pages/GRI's%20history.aspx>; датум приступа: 29. 11. 2015.

⁶ AVIVA је друштво за управљање имовином међународног карактера. Вредност имовине којом ово друштво располаже је више од 240 милијарди фунти.

Директива 2014/95/ЕУ о објављивању нефинансијских и других информација одређених великих компанија,⁷ која представља допуну Директиве 2013/34/ЕУ о рачуноводству из 2013. године, ступила је на снагу децембра 2014. године. То је додатно појачало интересовање за Смерницама GRI. У Табели 3 дат је преглед свих секторских смерница и година у којој су објављене.

У 2014. години доста се радило и на унутрашњој организацији GRI. Године 2015, GRI је покренуо G4 испит, који појединцима омогућава да стекну акредитацију на њихову способност да користе GRI G4 смернице. Испит је доступан у више од 70 држава и кандидати који га положе добијају GRI сертификат, а њихова имена налазе се на званичном сајту GRI.

Табела 3. Преглед секторских смерница GRI по годинама објављивања

Редни број	Година објављивања	Област на коју се Смернице односе
1.	2008.	Финансијске услуге
2.	2009.	Електропривреда
3.	2010.	Прехрамбена индустрија
4.	2010.	Невладине организације
5.	2011.	Рударство и металургија
6.	2011.	Авио-саобраћај
7.	2011.	Грађевинарство и некретнине
8.	2012.	Нафта и гас
9.	2012.	Медији
10.	2012.	Организатори догађаја

Извор: <https://www.globalreporting.org/information/about-GRI/GRI-history/Pages/GRI's%20history.aspx>; датум приступа: 29. 11. 2015.

На сајту GRI може се наћи *GRI водич* (енгл. *GRI Guidelines*) намењен предузећима која желе да крену са *Извештавањем о одрживости*. Овај водич се састоји из три документа:

⁷ Овом директивом захтева се од одређених компанија да у својим извештајима обелодане податке о политикама, ризицима пословања у погледу заштите животне средине, питањима везаним за запослене и друштво, поштовање људских права, борбе против корупције и др. Ово ће допринети томе да инвеститори, али и други стејкхолдери, добију потпунију слику о пословању предузећа. Ова директива односи се само на Европску унију и на предузећа са више од 500 запослених чије се акције котирају на берзи. Директива се односи и на банке, осигуравајућа друштва и друге организације чије пословање има или може да има јавни интерес, без обзира на њихову величину и број запослених. Процена је да је овом директивом обухваћено око 6000 компанија.

1. *G4 Често постављана питања* (енгл. *G4 Frequently asked questions – G4 FAQ*). Ова публикација намењена је људима који се први пут сусрећу са овом проблематиком у којој се они могу упознати са циљевима и предметом саме организације GRI, као и са основним појмовима *Извештаја о одрживости*;

2. *Принципи и стандарди извештавања* (енгл. *Reporting principles and standard disclosures*). Они представљају збир основних принципа и стандарда, као и инструкција за састављање *Извештаја о одрживости*;

3. *Приручник за имплементацију* (енгл. *Implementation Manual*). Коришћењем овог приручника могуће је саставити *Извештај о одрживости организације*. Он представља збир правила и процедура које су потребне да се испоштују како би извештај који је на основу тога произашао имао карактеристике *GRI Извештаја о одрживости*.

ЗАКЉУЧАК

Друштвено одговорно пословање предузећа у савременим условима постало је услов опстанка и напретка. Из тог разлога јавља се и потреба стварања одговарајућих оквира извештавања чијом ће се применом створити извештаји које ће моћи да на одговарајући начин заинтересованим корисницима прикажу пословање предузећа. Будући да традиционални систем финансијског извештавања није у могућности да потпуно одговори потребама корисника, јавило се више иницијатива у виду додатних извештаја и нових оквира за извештавање.

У раду су приказане две иницијативе, које, свака на свој начин, нуде могућности извештавања кроз нове оквире на основу којих корисници бивају потпуније информисани о пословању предузећа, а то су *Међународна иницијатива за интегрисаним извештавањем IIRC* и *Глобална иницијатива за извештавањем о одрживости GRI*.

И IIRC и GRI су успоставиле сарадњу са водећим организацијама које се баве појединим аспектима друштвено одговорног пословања, водећим компанијама, рачуноводственим организацијама, али и другим невладиним организацијама у циљу да се што већи број њих укључи у креирање јединственог Оквира извештавања који ће на најбољи начин одговорати потребама како извештајних ентитета тако и корисника извештаја. Као резултат тога, наведене организације понудиле су верзије својих оквира и свакодневно раде на њиховом усавршавању.

Овакве иницијативе и оквири на основу којих се стварају потпунији извештаји доводе до смањења вакуума у знању између извештајног ентитета, с једне, и стејхолдера као корисника извештаја, с друге стране, што доприноси ефикаснијем одлучивању, али и повећавању

поверења у рачуноводствени систем и саму рачуноводствену професију. Такође, предузећа имају и неку врсту обавезе да се понашају у складу са правилима друштвено одговорног пословања будући да такво њихово понашање представља предмет будућих извештаја.

ЛИТЕРАТУРА

- Đekić, S. & Hafner, N. (2013). The Role of Institutional Dimension in Sustainable Development. *Teme*, vol. 37, iss. 3, pp. 1243–1261.
- Elliott, B. & Elliott, J. (2011). *Financial Accounting and Reporting*, 14th edition, Boston: Pearson Education Limited.
- European Commission. *Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council*. (2013).
- European Commission. *Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council*. (2014).
- Fabris, N. (2013). Concept of Sustainable Development and Ecology: Case of Montenegro. *Teme*, vol. 37, iss. 3, pp. 1303–1319.
- FASB. *Conceptual Framework, Statement of Financial Accounting Concepts*. No 8, (2010).
- GRI. *Frequently Asked Questions*. (2015).
- GRI. *Implementation Manual*. (2015).
- GRI. *Reporting principles and Standard disclosure*. (2015).
- IASB. *Project Summary and Feedback Statement: Conceptual Framework for Financial Reporting*. (2010).
- IIRC. *The International Framework for Integrated Reporting*. (2013).
- Ђукић, Т. и Павловић, М. (2014). Квалитет финансијског извештавања у Републици Србији [The Quality of Financial Reporting in the Republic of Serbia]. *Економске теме*, 52(1)/2014: 101–116;
- Ђукић, Т. и Павловић, М. (2014). Нормативна основа финансијског извештавања малих и средњих ентитета у Републици Србији [The Normative Basis of Financial Reporting of the Small and Medium-sized Entities of the Republic of Serbia]. *Економске теме*, 52(4)/2014: 471–489;
- www.globalreporting.org
- www.iirc.org
- www.unglobalcompact.org

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY REPORTING – INTEGRATED REPORTING AND GLOBAL INITIATIVE FOR SUSTAINABILITY REPORTING

Miloš Pavlović¹, Tadija Đukić², Olivera Đurić³

¹University of Priština, Faculty of Economics, Kosovska Mitrovica, Serbia

²University of Niš, Faculty of Economics, Niš, Serbia

³Higher Business School for Applied Studies, Blace, Serbia

Summary

Corporate social responsibility, in modern business conditions, is the necessity in business of all kinds of companies. Companies should be responsible for their actions, not only to their owners and investors, but also to the society and to nature. It is the only way both for the company, but also for the society, to ensure sustainability. Also, the stakeholders of the company are, nowadays more than ever, interested in the information about the company's impact on the society and environment and its CSR activities. In order to present their social responsibility, they need to have the adequate conceptual framework for reporting.

The traditional, financial reporting system is not in the position to offer all information required by the users. It is mostly based on financial (quantitative) information and cannot offer non-financial information, at least not at the level that is required. That is why many organizations, but also companies, start the initiative for new conceptual framework that would be more helpful to the users compared to the traditional financial reporting system.

There are more global initiatives that promote CSR reporting, but two of them are more consistent than others. The first is the Initiative for Integrated Reporting, launched by the International Integrated Reporting Council – IIRC, and the second is the Global Reporting Initiative, launched by the CERES organization and TELLUS institute, and after that driven by the GRI organization.

Both of the mentioned initiatives are offering their own conceptual frameworks for reporting and are supported by all key institutions on the global level, including accounting institutions, non-profit institutions dealing with the CSR, EU and UN bodies and committees.

Nowadays, it is clear, that the CSR is obligatory for all companies, in most countries, not regulated by the law, but in order to achieve profit, competitive position, sustainable development and social welfare it has become necessity for all responsible organizations. Reporting about the CSR is just a logical consequence of such company's actions and this topic is now actual more than ever.